

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

ТЕРЕЩЕНКО МАРИНА МИКОЛАЇВНА

УДК 1:[378.011.3-051:005.342](043.3)

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ
ПІДГОТОВКИ ПРОФЕСІОНАЛІВ З ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

09.00.10 – філософія освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор
Нестеренко Галина Олегівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, завідувач кафедри
інновацій та інформаційної діяльності в освіті.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, доцент
Бойко Анжела Іванівна,
Черкаський державний технологічний університет,
завідувач кафедри філософських та політичних
наук;

кандидат філософських наук
Бірюкова Тетяна Федорівна,
Запорізький національний університет,
доцент кафедри соціології.

Захист відбудеться « 14 » вересня 2017 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.16 Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий « 11 » серпня 2017 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.П. Кивлюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасна доба виявляє тенденцію до постійного підвищення затребуваності оновлення всіх сфер життєдіяльності суспільства. За таких обставин інноваційність змінює свій статус «бажаного» на статус «належного і необхідного». Інноваційні процеси не просто охоплюють усі сфери життя – вони пронизують нині всю матерію соціальної дійсності. Сфера інноватики перетворюється на сферу професійної діяльності, і ця проблематика все більше привертає увагу науковців. Так, інновації всебічно розглядають у науковому полі в розрізі економічних, технічних, соціальних, психологічних, педагогічних, управлінських та інших аспектів.

Безпрецедентне посилення ролі інновацій у соціальній практиці, культурній, економічній та політичній дійсності відповідно змінює вимоги до професійних компетенцій фахівців різних напрямків і рівнів. Поступово зростають не тільки вимоги до інноваційної активності фахівців – з'являється потреба в наявності окремих професіоналів з управління інноваціями. Цей актуальний запит у передусім відображається в освітніх системах, у межах яких формуються освітні програми з підготовки професіоналів та управлінців з інноваційної діяльності. Чинний український класифікатор професій містить професійну назву «Професіонал з інноваційної діяльності», проте сам його образ та стратегія освітньої підготовки мають амбівалентний характер.

Для вітчизняних ВНЗ і саме впровадження таких освітніх програм стає інновацією, яка вимагає належного осмислення та теоретико-методологічного підґрунтя. Підготовка професіоналів з інноваційної діяльності має відбуватися в межах чіткої, послідовної концепції, принципіві положення якої справді відповідають вимогам часу і забезпечать конкурентоспроможність таких фахівців. Для забезпечення якості освіти за цим напрямом повинна бути визначена сутність подібної діяльності, а на цій основі змодельовані імперативи формування компетентності фахівців з інноватики. Саме звернення до потенціалу філософії освіти, яка здатна охопити сутність складних соціальних змін, трансформацій «духу епохи», постає евристичним у контексті пошуку концептуальних засад підготовки професіоналів з інноваційної діяльності. Зважаючи на загально визнаний факт інертності освіти як однієї із її онтологічних характеристик, беручи до уваги укоріненість освіти в традиції, актуальним видається здійснення філософсько-освітнього обґрунтування концептуальних засад підготовки суб'єктів інноваційної діяльності у відповідь на складні виклики соціокультурної динаміки.

Ступінь наукового опрацювання проблеми. Незважаючи на залучення широкого наукового загалу до дослідження різних аспектів проблематики у сфері інновацій, питання концептуальних основ підготовки професіоналів з інноваційної діяльності наразі залишилось поза увагою. Відома низка якісних напрацювань у соціогуманітарному знанні, які пропонують плідні підходи щодо підготовки сучасних фахівців з інновацій із позицій педагогіки, психології, менеджменту, що потребують концептуального узагальнення,

виходячи з методологічних позицій сучасної філософії освіти. Це й зумовлює проблему, на розв'язання якої спрямоване наше дисертаційне дослідження.

Можна виокремити кілька груп досліджень різних аспектів проблематики інновацій, проте питання підготовки професіоналів з інноваційної діяльності не знайшло в них системного, концептуального осмислення.

Філософські проблеми інновацій спираються в методологічному плані на глибоку розробку проблеми творчості як характеристики особистості, яку можна визначити в як одну з провідних проблем для філософської думки ще з доби Античності. Специфічний контекст нашого дослідження – освітні виміри підготовки професіоналів з інноваційної діяльності як прото-теорії формування в суб'єкта освіти творчих здібностей, що ґрунтується на відомих освітніх теоріях ще від античної пайдейї.

Соціокультурні основи для концептуалізації феномену інновацій та інноваційної діяльності були закладені в другій половині ХХ ст. Показовими є роботи філософів-постмодерністів, зокрема М. Фуко, Ж. Дерріди, Р. Барта, Ж. Лакана та ін., у яких запропоновано принципово новий погляд на світ, який не приймає статичні й однозначні визначення, а в загальнофілософській позиції перетворюється на «теорію новітнього». Роботи представників постмодерного напрямку пропонують змістовну ревізію ролі традиції та інновації в соціальному поступі. Серед сучасних дослідників сутності соціокультурних трансформацій як нестабільних онтологій варто відмітити теоретичні положення Н. Талеба, який розглядає філософію складнопрогнозованих подій, що мають вагомий наслідок.

Значним внеском у набутті проблематикою інновацій філософського статусу стали дослідження теоретиків постіндустріального суспільства та близькі до цього концепції інформаційного суспільства, суспільства знань, smart-суспільства тощо. Рельєфною ревізією ролі інновацій у суспільствах нового типу є концепція постіндустріального суспільства Д. Белла; теорія «третьої хвилі» О. Тоффлера; концепція наукових революцій Т. Куна; теорія мережевого суспільства М. Кастельса; теорія інформаційного суспільства (М. Порат, Ф. Махлуп) тощо. Праці зазначених авторів демонструють визнання ролі інновацій, інноваційних компетентностей людини та інноваційної освіти для нової соціальної архітекτονіки.

Філософські концепції інноваційного розвитку освіти досліджували такі вчені, як В. Андрущенко, Р. Вернидуб, В. Воронкова, В. Гайденко, І. Зязюн, А. Кравченко, О. Кивлюк, В. Кушерець, В. Луговий, В. Лутай, В. Муляр, І. Немчинов, Г. Нестеренко, Н. Ничкало, В. Огнев'юк, Л. Панченко, М. Романенко, І. Предборська, В. Савельєв, С. Терепищій та ін. У цих дослідженнях обґрунтовано сутність освітніх інновацій як важливого чинника модернізаційного поступу у відповідь на запити сучасного суспільства, як засобу зміцнення демократичних засад в освіті, утвердження духовних цінностей національної освіти в умовах нової соціальної дійсності.

Пошук орієнтирів модернізації сучасної освіти у відповідь на потребу набуття нею інноваційного статусу, а також аналіз соціально-філософських та етичних проблем утвердження інновацій здійснювали Т. Андрущенко,

В. Бакіров, І. Бех, Т. Вагнер, Г. Васянович, В. Вашкевич, Т. Жижко, С. Клепко, В. Кремень, С. Кримський, В. Кривцов, С. Куцепал, О. Пруднікова, Т. Розова, П. Саух, Д. Свириденко та ін. Проблематику освітньої інноватики в сучасних соціальних контекстах розглядали К. Ангеловські, О. Киричук, М. Кларін, В. Лазарєв, В. Ляудис, В. Покась, В. Сластьонін, С. Топузов та ін. Інновації в педагогіці професійної освіти вивчали А. Виноградов, Л. Красюк, Н. Кузьміна, А. Найн, Р. Уокер.

Питання економічної та управлінської освіти, здатності до інновацій у професійній діяльності та соціальному житті досліджують А. Бура, В. Базилевич, К. Беркита, Дж. Бішоп, М. Вачевський, В. Воронкова, Е. Герасимова, Т. Захарова, А. Лігоцький, О. Лукомська, М. Майлс, І. Мариніч, М. Мейсельс, Г. Товканець, К. Хейланд та ін. Закономірності управління навчальними закладами в умовах їх інноваційного розвитку досліджували В. Бондар, Л. Даниленко, В. Зверєва, Г. Єльнікова, Л. Калініна, Л. Карамушка, В. Маслов, М. О'Брайєн, М. Поташник, В. Стюарт, С. Третьяков, Р. Хейвлок.

Питання розробки та впровадження освітніх технологій, педагогічних технологій навчання й виховання в цілому розглядали В. Боголюбов, М. Горчакова-Сибірська, В. Гузеєв, Т. Назарова, А. Нісімчук, А. Савельєв, Г. Селевко, В. Сластьонін, І. Смолюк та ін. Безпосередньо інноваційні технології навчання у вищих навчальних закладах різного рівня вивчали В. Беспалько, В. Бондар, Г. Бордовський, О. Гаврилюк, О. Долженко, М. Кларін, Ч. Лідбітер, О. Коваленко, А. Слободянюк. Результати соціологічного вивчення аспектів інноваційної діяльності студентства репрезентовані в роботах В. Арбеніної, В. Бакірова, О. Балакіревої, Є. Головахи, С. Оксамитної, Н. Победи, Л. Сокурянської, О. Якуби, О. Яременка та ін.

Евристичними виявились теоретичні положення вітчизняних дисертаційних досліджень різних, зокрема філософських, аспектів інновацій в освіті, репрезентовані роботами С. Андрейчук, Н. Апшай, В. Бочелюк, Л. Вознюк, Л. Даниленко, П. Дудкін, О. Кіяшко, Ю. Комар, Л. Кравченко, Н. Кривицька, О. Кузьмічова, В. Малихіна, С. Марікян, І. Маслікова, О. Марущенко, С. Ніколаєнко, І. Пархоменко, Ж. Сенчук, О. Усенко, Н. Холявко, М. Яковенко.

Не применшуючи важливості зазначених досліджень, є підстави стверджувати, що метою жодної групи цих досліджень не було розв'язання проблеми обґрунтування концептуальних основ підготовки професіоналів з інноваційної діяльності, але водночас сукупна система цих досліджень створює достатнє джерельне та теоретико-методологічне підґрунтя для реалізації запропонованого дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація підготовлена в межах ініціативної тематики науково-дослідної роботи кафедри інновацій та інформаційної діяльності в освіті НПУ імені М.П. Драгоманова «Управління інноваціями в системі безперервної освіти», кафедри соціальної філософії та філософії освіти «Принципи організації та тенденції розвитку вищої освіти у ХХІ столітті» (затв. рішенням Вченої ради НПУ імені М.П. Драгоманова 22 грудня 2009 р., протокол №5), а також науково-дослідної

роботи на замовлення МОН України «Формування управлінських компетенцій викладача вищої школи» (номер держреєстрації 0112U002111; 2012-2014 рр.) та Спільного європейського проекту ТЕМПУС-543873 «Підготовка педагогів та освітніх менеджерів до роботи з гетерогенними групами й організаціями» (2013-2016 рр.).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол №9 від 28 квітня 2009 р).

Мета дисертаційної роботи полягає у філософсько-освітньому обґрунтуванні концептуальних основ та систематизації актуальних імперативів підготовки професіоналів з інноваційної діяльності.

Досягненню мети підпорядковане виконання таких *завдань дослідження*:

- обґрунтувати категоріальний апарат дослідження концептуальних основ підготовки професіоналів з інноваційної діяльності;
- проаналізувати історію становлення інновації як соціокультурного феномену та концептуалізувати проблемне поле підготовки професіоналів з інноваційної діяльності;
- обґрунтувати евристичні методологічні підходи дослідження проблеми підготовки професіоналів з інноваційної діяльності;
- визначити специфічне місце інноваційних процесів у сучасній соціокультурній динаміці;
- здійснити конкретизацію особистісно-психологічних компетенцій та професійних вимог до фахівця з інноваційної діяльності;
- концептуалізувати особливості сучасного стану підготовки фахівців з інновацій в Україні та провідних країнах світу;
- дослідити досвід співпраці університетів і підприємств та оцінити його можливості щодо забезпечення актуальності змісту освіти з управління інноваціями;
- здійснити футурологічну оцінку перспектив розвитку та вдосконалення вітчизняних програм підготовки професіоналів з інноваційної діяльності;
- запропонувати авторську модель підготовки професіоналів з інноваційної діяльності на основі порівняльного аналізу існуючих освітніх моделей.

Об'єктом дослідження є система підготовки професіоналів з інноваційної діяльності.

Предмет дослідження – філософська концептуалізація основ та імперативів підготовки професіоналів з інноваційної діяльності.

Методи дослідження визначені відповідно до об'єкта і предмета, мети і завдань дисертаційної роботи. Основою методологічного інструментарію є поліметодологічний підхід, що відповідає вимогам сучасного розвитку філософії освіти. У такому підході поєднані евристичні можливості комплексу підходів, зокрема міждисциплінарного, системного, діяльнісного, комунікаційного та культурологічного. У межах цих підходів використано такі методи дослідження: узагальнення та абстрагування – для уточнення понять дисертаційної роботи та для аналізу підходів до вивчення феномену інноваційної діяльності; ретроспективний аналіз – для вивчення історичної логіки становлення сучасного змісту поняття інновацій та інноваційної

діяльності; класифікації і систематизації – для опрацювання відомих поглядів і конкретизації різновидів моделей інноваційної діяльності в історії людства, а також в розрізі різних країн; абстрактне моделювання – для створення перспективної моделі підготовки професіоналів з інноваційної діяльності; гіпотетико-дедуктивний метод і екстраполяція – для формулювання висновків на основі опрацювання висунутих в ході роботи припущень та для їх поширення на специфіку реалізації освітніх програм з інноваційної діяльності.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому вперше у вітчизняній філософії освіти обґрунтовано концептуальні основи та систематизовано сучасні імперативи підготовки професіоналів з інноваційної діяльності.

Вперше:

- визначено концептуальні засади перспективної моделі підготовки сучасних професіоналів сфери інновацій. Визначені імперативи організації процесу підготовки професіоналів з інноваційної діяльності, серед яких важливе місце має досвід провадження інноваційної діяльності та базові компетенції у професійній сфері. Акцентовано увагу на потребі зняття протиріч бінарної опозиції «традиція – інновація» в контексті модернізації вищої освіти через раціональне поєднання традицій та інновацій, зі збереженням дієвих підходів наявної системи підготовки, проте із залученням прогресивного досвіду, ефективність якого попередньо обґрунтовано з використанням методологічних підходів філософії освіти;

- обґрунтовано переваги застосування міждисциплінарного підходу для дослідження інновацій та проблем підготовки фахівців з інновацій. З'ясовано, що сучасні дослідники переважно намагаються формулювати більш конкретні, часто технологічні рекомендації щодо застосування інновацій у різних сферах буття суспільства, проте міждисциплінарний підхід, основу якого складають сучасні філософські методологічні підходи, зокрема філософії освіти, здатен виступити плідним дослідницьким інструментом для здійснення фундаментальних узагальнень практично орієнтованих досліджень та аналізу складних процесів підготовки професіоналів з інноваційної діяльності;

- концептуалізовано стратегічні напрямки розвитку вітчизняної системи підготовки професіоналів до інноваційної діяльності. Для забезпечення ефективності підготовки професіоналів з інновацій система освіти має гнучкіше адаптуватись до ринкових потреб; аксіологічним пріоритетом має постати інноваційна культура особистості; когнітивні стратегії підготовки фахівців повинні зазнати оновлення; теорія підготовки професіоналів має резонувати із безпосередньою практикою втілення інновацій.

Уточнено:

- сутнісні характеристики феномену підготовки професіоналів з інноваційної діяльності у проблемному полі філософії освіти. Зокрема запропоновано розуміти його як комплексний освітній процес набуття й розвитку компетенцій як системи здатностей до розробки та впровадження нового продукту в матеріальній або духовній сфері суспільства.

- *генезу філософських уявлень щодо феномену інновацій та окреслено сучасне проблемне поле феномену підготовки фахівців з інноваційної діяльності.* Ще з доби Античності в історії філософії та історії розвитку людства новаторство розглядалось в контексті творчості – творчий акт є джерелом і основою інноваційної діяльності. У різні епохи джерелами творчості вважались як раціональні (розум, природничі відкриття, проектування), так і ірраціональні (інтуїція, осяяння, мистецтво, творчий акт) феномени, що вписувалась у загальну логіку зміни різних епох і цивілізацій. Виявлено, що проблемне поле підготовки професіоналів з інноваційної діяльності перебуває в стані кристалізації: філософсько-освітня рефлексія продемонструвала, що до кінця ХХ ст. не було систем спеціальної підготовки до інноваційної діяльності як до здібностей широкого профілю;

- *роль і місце інновацій та інноваційної освіти в соціокультурній динаміці на початку ХХІ ст.* На початку ХХІ ст. інновації більше не зводяться до наукових відкриттів – інновацію розглядають як нелінійний процес, що містить дослідження, виробництво, маркетинг тощо. Високий соціальний статус інновацій зумовлює потребу в підготовці фахівців, здатних здійснювати повний цикл управління ними. Для суспільства на початку ХХІ ст. актуальною стає інтерактивна модель підготовки фахівців, здатна поєднати при підготовці фахівців широкий спектр інтерпретацій сутності інноваційної діяльності у сучасній соціальній динаміці;

- *перелік та сутність ключових професійних та особистісно-психологічних компетенцій професіонала з інноваційної діяльності.* Виявлено, що до професійних компетенцій належать: здатність до прийняття швидких, але успішних рішень; володіння інструментарієм менеджменту; навички командної роботи; базові знання з бізнесу та специфіки галузі впровадження інновації; володіння навичками ефективною роботи з інформацією. До його особистісно-психологічних компетенцій відносяться: адаптивність до змін; спрямованість на конкурентні досягнення та перемоги; висока самооцінка та міра впевненості у своїх рішеннях; креативність, винахідливість та висока мотивація. Варто зазначити, що широке поняття «професіонал з інноваційної діяльності» найбільш адекватно може бути конкретизованим поняттям «менеджер з інноваційної діяльності».

Подальшого розвитку набули:

- *положення щодо сучасного стану та особливостей систем підготовки фахівців з інновацій в Україні та за кордоном.* Українська практика підготовки до інноваційної діяльності включає програми як бакалаврату, так і магістратури, рідше – курси підвищення кваліфікації та є більшою мірою сконцентрованою в навчальних закладах технічного або економічного спрямування. Зазначена специфіка не враховує прогресивного закордонного досвіду реалізації програм підготовки фахівців з інновацій, де студентами є слухачі, які вже мають практичний досвід роботи в конкретній галузі, мотивовані на пізнання закономірностей успішних інновацій після короткотермінових програм підвищення кваліфікації відповідно до ідеології безперервного навчання;

- осмислення потенціалу співпраці університетів і підприємств для забезпечення ефективності підготовки професіоналів з інновацій. Виходячи з того, що в українському освітньому просторі цей тип співпраці має фрагментарний та формальний характер, продемонстровано, що консолідованість навчальних зусиль із потребами економіки постає чинником набуття студентами навичок та компетенцій, здатних поставати рушійною силою суспільного прогресу, гарантуючи затребуваність на ринку праці.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. У теоретичному плані положення дисертації здатні поповнити наявні напрацювання в галузі філософії освіти і відкривають подальший шлях до глибшого вивчення інноваційної діяльності, без якої у XXI ст. не обходиться жодна сфера суспільного життя. Евристичний потенціал має подальший розвиток міждисциплінарного підходу до аналізу освітньої діяльності.

Результати аналізу актуальних професійних компетенцій і вимог до фахівців з інноваційної діяльності можуть бути використані для проектування профілів міждисциплінарних освітніх програм з управління інноваціями в різних галузях. Категоріальний апарат дослідження, уточнення історичних основ розгляду інновацій як соціального феномену, методологічної бази і компетентнісного підходу, аналіз світової практики підготовки професіоналів-інноваторів можуть бути застосовані для викладання відповідних тем із філософських, педагогічних, управлінських дисциплін у ВНЗ.

Апробація результатів роботи. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження обговорювались на засіданнях кафедри інновацій та інформаційної діяльності в освіті НПУ імені М.П. Драгоманова, щорічних звітно-наукових конференціях університету; були оприлюднені на низці міжнародних та всеукраїнських наукових конференцій: «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2011); «Инновации. Образование. Энергоэффективность» (Могилев, 2015); «Актуальные научные исследования в современном мире» (Переяслав-Хмельницький, 2015); «Багатоманітність культур як педагогічна проблема» (Бердянськ, 2015); «Підприємливість та інноваційність у розвитку сільської місцевості: європейський досвід» (Івано-Франківськ, 2015); «Сучасна післядипломна освіта: традиції та інновації» (Київ, 2016), «Гуманістична освіта в технічній цивілізації XXI століття. У пошуках педагогічної рівноваги» (Варшава, Польща, 2017).

Публікації. Основні положення дисертації відображено в 10 публікаціях, із них: 4 наукових статті, опубліковані у вітчизняних фахових виданнях із філософських наук, 2 статті у закордонних фахових виданнях, 4 – інші публікації.

Структура та обсяг дисертації. Відповідно до мети та завдань дослідження дисертаційна робота складається з трьох розділів (поділених на дев'ять підрозділів), висновків до розділів, загальних висновків та списку використаних джерел (202 позиції). Загальний обсяг дисертації – 225 сторінок, основна частина дисертації – 205 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми та ступінь її наукового опрацювання, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами, наведено положення, що претендують на наукову новизну, продемонстровано теоретичну і практичну цінність отриманих результатів.

У **першому розділі** – **«Теоретико-методологічні засади дослідження підготовки професіоналів з інноваційної діяльності»** – проаналізовано категоріальний апарат дослідження концептуальних основ підготовки професіоналів з інноваційної діяльності, розкрито характер історичної генези становлення феномену інновацій і системи підготовки професіоналів з інноваційної діяльності, а також обґрунтовано методологічні підходи до дослідження концептуальних основ підготовки професіоналів з інновацій.

У **підрозділі 1.1** – **«Категоріальний апарат дослідження концептуальних основ підготовки професіоналів з інноваційної діяльності»** – здійснено спробу обґрунтувати категоріальний апарат дослідження концептуальних основ підготовки професіоналів з інноваційної діяльності. Зокрема, проаналізовано основні тлумачення понять «інновація», «інноваційна діяльність». Розрізнено поняття «інновація», «нововведення» та «новація»; «інноваційна діяльність» та «інноваційний процес»; розуміння інновації як процесу і як результату. Виявлено, що ці поняття є предметом наукового аналізу близько століття, і весь цей час інновації досліджували більшою мірою з позиції економічної науки, адже сама необхідність вивчення закономірностей інноватики зумовлена суспільною потребою підвищення ефективності виробництва. Однак стає зрозуміло, що інновації потрібні в усіх галузях, і для їх ефективного впровадження потрібна спеціалізована підготовка.

Окремо було проаналізовано поняття «підготовка професіоналів з інноваційної діяльності». У результаті аналізу понятійного апарату проблеми підготовки фахівців з інновацій виявлено, що є значна кількість концептуальних поглядів на визначення поняття «інноваційна діяльність», які часто суперечать одне одному. Відповідно система освітньої підготовки професіоналів з інновацій набуває різної спрямованості, адже від розуміння сутності інноваційної діяльності та образу професіонала з інновацій сутнісних змін набувають імперативи підготовки; її аксіологічні пріоритети; когнітивні стратегії, що формуються у суб'єктів освіти, тощо. Варто зауважити, що найбільш переконливим є таке розуміння: підготовка професіоналів з інноваційної діяльності – це комплексний освітній процес набуття й розвитку компетенцій як системи здатностей до розробки та впровадження нового продукту в матеріальній або духовній сфері суспільства.

Підрозділ 1.2 – **«Історична генеза феномену інновацій та проблематики підготовки професіоналів з інноваційної діяльності»** – присвячено аналізу історичної генези становлення інновації як соціокультурного феномену та концептуалізації проблемного поля підготовки професіоналів з інноваційної діяльності. Досліджено, як інноваційну діяльність трактували в історії людства,

зокрема в історичній генезі філософської думки. Безпосереднє чи латентне тлумачення інновацій (нового, змінного, результату творчості) відоме ще з Античної філософії та в подальших епохах – у творах доби Середньовіччя, Відродження, Нового часу, у класичній філософії XVII – XIX ст., а також у XX ст. У різні епохи джерелами творчості вважались як раціональні (розум, природничі відкриття тощо), так і ірраціональні (інтуїція, осяяння, мистецтво тощо) феномени, а сама їх диференціація цілком відповідали загальній логіці зміни різних епох.

Обґрунтовано, що соціокультурні основи тлумачення феномену інновацій та інноваційної діяльності були закладені в другій половині XX ст. Це роботи постмодерністів, зокрема М. Фуко, Ж. Дерріди, Р. Барта, Ж. Лакана й ін., у яких передбачено принципово новий погляд на світ, який не приймає статичні і однозначні визначення, перетворюється на «теорію новітнього». Це також соціально-філософські концепції постіндустріального суспільства, теорія «третьої хвилі», теорія наукових революцій, концепція інформаційного суспільства, мережевого суспільства, суспільства знань чи smart-суспільства тощо (Д. Белл, М. Кастельс, М. Порат, Ф. Махлуп, Н. Талеб, О. Тоффлер тощо).

Виявлено, що сучасні науковці в різних галузях намагаються приділяти прикладну увагу до інноваційної діяльності, проте відомо лише кілька філософських робіт, присвячених спробам фундаментального аналізу феномену інновацій. Переважно ж у сучасній соціогуманітаристиці інновації розглядають у розрізі економічних, технічних, педагогічних, управлінських та інших аспектів, що потребують філософського узагальнення. Також зазначено, що проблема філософії інновацій є відносно новим предметом досліджень у вітчизняній науці, а проблемне поле феномену підготовки професіоналів з інноваційної діяльності взагалі перебуває у стані кристалізації.

Підрозділ 1.3 – «Методологічні підходи до дослідження концептуальних основ підготовки професіоналів з інноваційної діяльності» – є спробою обґрунтувати евристичні методологічні підходи для дослідження проблеми підготовки професіоналів з інноваційної діяльності. Виявлено, що через складність самого феномену підготовки фахівців з інновацій, мають бути залучені підходи таких наук: філософії, соціології, педагогіки, економіки, менеджменту (фінансового, стратегічного, антикризового), політології, державного управління, інноваційної політики. Проте наявні дослідження мають переважно практичну орієнтацію та спрямовані на безпосереднє впровадження. Саме філософія має потенціал для того, щоб узагальнити на фундаментальному рівні результати (переважно прикладного характеру) досліджень суміжних наук, а підходи філософії освіти – постати інструментом розв'язання протиріч підготовки професіоналів у галузі інновацій.

Розділ 2 – «Імперативи освіти у сфері управління інноваціями» – присвячено дослідженню інноваційних процесів та інноваційної освіти в сучасному світі, виявленню актуальних професійних та особистісно-психологічних характеристик професіонала з інновацій, а також аналізу сучасного стану та специфіки систем підготовки фахівців з інновацій в Україні та світі.

Підрозділ 2.1 – «Інноваційні процеси та інноваційна освіта у сучасному суспільстві» – присвячено виявленню специфічного місця інноваційних процесів та інноваційної освіти в сучасній соціокультурній динаміці. Виявлено, що сьогодні інновації не обмежуються лише науковими розробками, так само як і винятково технічною галуззю, інноваційна діяльність містить як дослідження, так і проектування, виробництво, маркетинг, фінанси, сервіс після продажу, правове забезпечення тощо. Тривалий час інновації належали лише до галузей із так званими високими технологіями, до технологічних розробок, однак соціальна практика спростовує такий вузький підхід і доводить, що немає галузей і компаній, які не використовують нові знання у виготовленні продукції, наданні послуг, методах управління. Інновація є однією із рушійних сил утвердження нового типу соціальної архітекτονіки, побудованої на виробництві інформації та знань. На фоні аналізу джерел інноваційної діяльності проаналізовано гіпотези «техногенного поштовху», «економічного ефекту», «тиску ринкового попиту», імовірнісну модель інноваційної діяльності. Розкрито історичні моделі інноваційних процесів: лінійну, техніко-ринкову (лінійно-послідовну), «пов'язану», інтерактивну, модель стратегічних мереж, альтернативну модель трансформації знань.

Високий соціальний статус інновацій актуалізує потребу в підготовці фахівців, здатних здійснювати повний цикл управління ними. Водночас, окрім освіти, мають формуватись інституції, які б сприяли інтеграції інновацій у нову соціальну дійсність постіндустріального суспільства, надавали б процесам їх поширення впорядкованого, раціонального характеру. Найбільш актуальною для початку XXI ст. стала інтерактивна модель підготовки фахівців, яка спирається на підприємницькі мережі та мережеві інноваційні організації.

У **підрозділі 2.2 – «Професіонал з інноваційної діяльності: вимоги до особистості та освіти»** – конкретизовано особистісно-психологічні компетенції та професійні вимоги до фахівця з інноваційної діяльності. Сучасний фахівець у галузі інновацій поєднує кілька ролей: дослідника, винахідника, підприємця, управлінця, маркетолога, консультанта, експерта, організатора команди. Проаналізовано особистісно-психологічні риси, необхідні для успішного управління інноваційними процесами: інтелект, ентузіазм, адаптивність до змін і винахідливість, чесність і відкритість, лідерство і стратегічне мислення, висока самооцінка та конкурентна позиція, стресостійкість та схильність до ризику, комунікативні навички. Також необхідний управлінський досвід і досвід у конкретній сфері, які потребують залучення інновацій.

Конкретизовано набір професійних компетенцій фахівця з інноваційної діяльності, серед яких чільне місце посідають такі: здатність до прийняття швидких, але успішних, рішень; володіння інструментарієм менеджменту (планування, організація, стимулювання, координації, контролю щодо колективної праці); здатність формувати і розвивати команду й успішний досвід делегування повноважень; базові знання з бізнесу та специфіки галузі, у якій розробляється інновація; володіння навичками ефективної роботи з інформацією включно зі створенням нового знання.

Важливо зазначити, що успішний професіонал з інноваційної діяльності – це не поодинокий виконавець, а вмілий організатор, управлінець. Специфіка завдань професіоналів з інновацій найбільш яскраво виявляється в управлінні процесом створення нового знання при спільній роботі колективу. Однак у Національному класифікаторі України «Класифікатор професій ДК 003:2010» є лише назва «Професіонал з інноваційної діяльності», в той час як логічно було б затвердити професію «Менеджер з інноваційної діяльності». Сучасні завдання професіонала з інновацій однозначно мають управлінський характер.

Підрозділ 2.3 – «Сучасний стан і специфіка систем підготовки фахівців з інновацій в Україні та світі» – є спробою концептуалізувати особливості сучасного стану підготовки фахівців з інновацій в Україні та провідних країн світу. Проаналізовано зміст українських освітніх програм бакалаврату та магістратури «Менеджмент інноваційної діяльності» та «Управління інноваційною діяльністю». Досліджено компетенції, яких мають набути випускники за цими програмами підготовки. Українська практика підготовки до інноваційної діяльності включає як програми бакалаврату, так і магістратури, рідше – курси підвищення кваліфікації, та є сконцентрованою у навчальних закладах технічного або економічного спрямування, отже, не охоплює всю повноту економічних сфер сучасного українського суспільства.

Також у підрозділі проаналізовано освітні програми з управління інноваціями в університетах західних країн. В результаті аналізу закордонного досвіду виявлено, що найбільш ефективною є освіта фахівців з управління інноваціями за програмами післядипломної освіти для тих студентів / слухачів, які вже мають практичний досвід роботи в конкретній галузі. Також західні програми більш цілісні, орієнтовані на розвиток у випускників інноваційної культури і креативного мислення, на формування переконання, що інновації мають значні конкурентні переваги і ними можна управляти. Проте прогресивний закордонний досвід не є врахованим у вітчизняній системі підготовки фахівців.

Розділ 3 – «Праксєнологічні та футурологічні аспекти організації освіти у сфері інноваційної діяльності» – присвячений аналізу досвіду співпраці університетів і підприємств та оцінці його можливостей щодо забезпечення актуальності змісту освіти з управління інноваціями, здійсненню футурологічної оцінки перспектив розвитку та вдосконалення вітчизняних освітніх програм підготовки професіоналів з інноваційної діяльності, а також обґрунтуванню авторської моделі підготовки професіоналів з інноваційної діяльності на основі порівняльного аналізу відомих освітніх моделей українського освітнього простору.

У підрозділі 3.1 – «Співпраця університетів і підприємств як механізм забезпечення актуальності змісту освіти з управління інноваціями» – проаналізовано досвід співпраці університетів і підприємств та здійснено оцінку його можливостей щодо забезпечення актуальності змісту освіти з управління інноваціями. Зокрема, до контексту аналізу потрапив досвід підприємств Силіконової долини, де розташовано близько 20 найбільших світових компаній, що займаються сферою високих технологій, тисячі різних

інших підприємств, де ефективна співпраця протягом більше як півсторіччя призвела до виникнення і розвитку нових технологій з великою швидкістю. Наголошено, що ініціатором розвитку співпраці був Стенфордський університет. Розкрито переваги, через які ці компанії стали успішними, а також те, які переваги мають від цього університети та навчальні центри.

Проаналізовано досвід аналогічної співпраці в інших країнах (Польщі, Естонії, Румунії, Великої Британії), досвід транскордонної співпраці університетів та бізнес-структур, а також стан співпраці між підприємствами та університетами в Україні. Зазначено, що саме консолідованість навчальних зусиль із потребами економіки постає чинником набуття студентами навичок та компетенцій, здатних стати рушійною силою сучасного суспільного прогресу, гарантуючи їх затребуваність на ринку праці.

У підрозділі 3.2 – «Перспективи розвитку та вдосконалення вітчизняних систем підготовки професіоналів з інноваційної діяльності» – здійснено футурологічну оцінку перспектив розвитку та вдосконалення вітчизняних освітніх програм підготовки професіоналів з інноваційної діяльності. Виявлена низка недоліків, на подолання яких має бути спрямована модернізація системи підготовки новаторів, серед яких такі: розмиті та надто узагальнені формулювання цілей освітніх програм, компетенцій, навичок, відсутність конкретики у зазначенні кінцевого результату; порушення міждисциплінарного підходу; відсутність злагодженої взаємодії ВНЗ та підприємств; відсутність компетентнісного підходу до навчання, оскільки компетенції – це проходження низки теоретичних дисциплін; розділення в часі освітнього та науково-дослідницького компонентів навчання, що не дозволяє реалізувати принцип проєктивного навчання; виділення недостатньої кількості часу на розробку індивідуального дослідницького завдання; відсутність можливості опрацьовувати цю задачу в групі або команді; відсутність інноваційної інфраструктури освітнього процесу (бізнес-парків проєктів, бізнес-інкубаторів, технопарків тощо); нерозвиненість, вузькість та низька якість середньострокових та короткострокових програм тощо.

Перспективний розвиток системи підготовки фахівців задля подолання недоліків має реалізувати низку стратегій: підвищення адаптивності освітніх програм до потреб ринку; зміщення акцентів на магістерські або післядипломні програми з поширенням короткострокових програм; концептуальна переорієнтація освітніх програм на розвиток у слухачів інноваційної культури та конкурентно-орієнтованої свідомості; підвищення інтегративності підготовки спеціалістів, у відповідно до чого підготовка менеджерів з інновацій набуває міждисциплінарного характеру тощо.

Підрозділ 3.3 – «Перспективна модель підготовки професіоналів з інноваційної діяльності» – присвячений формулюванню авторської моделі підготовки професіоналів з інноваційної діяльності на основі порівняльного аналізу відомих освітніх моделей українського освітнього простору. Вона спрямована на скорочення розриву між освітою та практикою і враховує такі сучасні тенденції, як: 1) безперервність змін у всіх сферах соціально-економічного життя; 2) комерціалізація знань; 3) перехід до ринкової

економіки; 4) глобалізація і поступове нівелювання бар'єрів між країнами; 5) перехід до економіки знань. Саме тому найбільш актуальна модель підготовки фахівців з інноваційної діяльності передбачає домінування прикладної складової та орієнтацію на регіональні потреби промисловості і ринку.

Запропонована модель розроблена з урахуванням наукових праць попередників. Зокрема, для формулювання імперативів підготовки фахівців з інновацій корисною виявилась модель інноваційного процесу, запропонована Г. Етковіцем та Л. Лейдерсдорфом («потрійна спіраль»), що передбачає трансформацію сучасного університету в «підприємницький університет», який постає ключовим елементом інноваційної системи і як постачальник людського капіталу, і як «колиска» нових фірм. Пропонована модель, з одного боку, наближує систему підготовки до провідних світових стандартів та ринкових вимог, з іншого – вступає у протиріччя з вітчизняною академічною традицією та стратегічними орієнтирами сучасної вищої освіти. Модель пропонує зняття протиріч бінарної опозиції «традиція – інновація» у контексті модернізації вищої освіти шляхом раціонального поєднання традицій та інновацій зі збереженням дієвих підходів наявної системи підготовки новаторів, проте із залученням прогресивного досвіду, ефективність яких попередньо обґрунтованого з використанням методологічних підходів філософії освіти.

ВИСНОВКИ

Відповідно до мети та завдань дослідження є обґрунтовані підстави зробити загальні висновки.

1. Уточнено категоріальний апарат дослідження концептуальних основ підготовки професіоналів з інноваційної діяльності. У результаті аналізу основних термінів і категорій дискурсу підготовки фахівців з інновацій, виявлено, що відома значна кількість концептуальних поглядів на визначення поняття «інноваційна діяльність», які часто суперечать одне одному. Відповідно система освітньої підготовки професіоналів з інновацій набуває різної спрямованості, адже від розуміння сутності інноваційної діяльності та образу професіонала з інновацій сутнісних змін набувають імперативи підготовки; її аксіологічні пріоритети; когнітивні стратегії, що формуються у суб'єктів освіти. Виходячи з розуміння інноваційної діяльності як діалектичного процесу творення нового (такого, що раніше не існувало) в матеріальній або духовній сфері суспільства з метою підвищення соціальної чи економічної ефективності певної сфери людської життєдіяльності, підготовку професіоналів з інноваційної діяльності доречно розуміти як комплексний освітній процес набуття й розвитку компетенцій як системи здатностей до розробки та впровадження нового продукту в матеріальній або духовній сфері суспільства.

2. Виявлено специфіку генези тлумачення інновацій як соціокультурного феномену та концептуалізовано специфічні риси розвитку системи підготовки професіоналів з інноваційної діяльності. Ще з доби Античності в історії

філософії та історії розвитку людства в цілому, новаторство розглядали в контексті творчості, тобто творчий акт є основою інноваційної діяльності. Водночас, саму творчість трактували по-різному в окремі епохи: в епоху Середньовіччя творчість тлумачили як справу божественну, а здійснені людиною акти творчості – це лише виконання задумів Бога. В інші епохи людина була «наділена» більшою свободою: джерелами новаторства вважались як раціональні (розум, природничі відкриття тощо), так і ірраціональні (інтуїція, осяяння тощо) феномени, а сама їх диференціація вписується в загальну логіку зміни епох. Здійснена філософсько-освітня рефлексія продемонструвала, що спеціальної підготовки до інноваційної діяльності як до здатності широкого профілю до кінця XX ст. не було, хоча була підготовка до наукової роботи, літератури, художньої творчості, що також стосується новаторської діяльності, хоча й у вузькому розумінні.

Виявлено, що в сучасній соціогуманітаристиці інновації розглядають у розрізі економічних, технічних, педагогічних, управлінських та інших аспектів. Питанням інноваційної діяльності присвячено більше праць в інших галузях науки, ніж філософських, а коло наукових робіт, які мають фундаментальне, не прикладне спрямування, небагато. На фоні представницького спектру робіт із різних аспектів інновацій та інноваційної діяльності проблематика професійних компетенцій та фахової підготовки до розробки та впровадження нових ідей практично не досліджена. З'ясовано, що проблемне поле феномену підготовки професіоналів з інноваційної діяльності перебуває у стані кристалізації, що підтверджує потребу в теоретичних розвідках, які б плідно використовували методологічний потенціал філософії освіти для розв'язання складних протиріч зазначеної освітньої діяльності.

3. *Обґрунтовано евристичний потенціал міждисциплінарного підходу для дослідження процесів підготовки фахівців з інновацій.* На підставі аналізу сутності інноваційної діяльності як складного та багаторівневого феномену, що регулюється широким спектром соціокультурних детермінант, наголошено на необхідності його дослідження із залученням різних галузей науки: соціології, педагогіки, економіки, менеджменту тощо. Стрижнева роль у дослідженні зазначених процесів підготовки належить філософії освіти: саме вона має узагальнити великий накопичений фонд знань у споріднених соціогуманітарних дисциплінах, евристично інтерпретувати їх досягнення саме для дослідження освітніх контекстів, здійснити низку проміжних узагальнень та концептуалізувати авторську модель підготовки професіоналів з інноваційної діяльності. Виявлено, що більшість досліджень інновацій у споріднених галузях науки носить прикладний характер: автори намагаються формулювати більш конкретні, часто технологічні, рекомендації щодо застосування інновацій у різних сферах буття суспільства. Міждисциплінарний підхід, основу якого складають сучасні філософські методологічні підходи, зокрема філософії освіти, здатен виступити евристичним дослідницьким інструментом для здійснення фундаментальних узагальнень практико-орієнтованих досліджень інновацій та для аналізу процесів підготовки професіоналів з інноваційної діяльності.

4. *Виявлено специфічну роль інноваційних процесів, а також місце інноваційної освіти як детермінант, що визначають характер соціокультурної динаміки в сучасному світі.* Генеза сучасних теорій інновацій демонструє поступове поглиблення розуміння інноваційної діяльності як особливої трудової діяльності творчого характеру, інтелектуального змісту, яка своїми результатами змінює не лише продукт і процес виробництва, але й саму людину, її особистісні характеристики та повсякденні практики. На підставі аналізу особливостей інноваційних процесів у світі з'ясовано, що в XXI ст. інновації більше не зводяться лише до наукових відкриттів – інновація розглядається як нелінійний процес, що містить функції дослідження, проектування, виробництва, маркетингу, правового забезпечення тощо.

Крім творчої основи інноваційної діяльності, концептуально незмінним залишається опора інновацій на знання, причому знання стає все більш важливим саме як економічний продукт: тривалий час інновації відносились лише до галузей із так званими високими технологіями, проте соціальна практика спростовує такий вузький підхід і доводить, що в сучасному постіндустріальному суспільстві немає галузей і компаній, які не використовують нові знання у виготовленні продукції, наданні послуг, методах управління. Високий сучасний соціальний статус інновацій висуває потребу в підготовці фахівців, здатних здійснювати повний цикл управління ними. Водночас, окрім освіти, мають формуватись інституції, які б сприяли інтеграції інновацій у нову соціальну дійсність, надавали б процесам їх поширення впорядкованого, раціонального характеру.

У генезі тлумачення сутності інновації виокремлюються два відносно протилежних підходи: розуміння інноваційної діяльності як здатного до саморозвитку, динамічного процесу та як результату цілеспрямованої діяльності, що визначається об'єктивною потребою суспільства. Результати аналізу різних моделей інноваційного процесу засвідчують, що найбільш актуальною для початку XXI ст. стала інтерактивна модель підготовки фахівців, яка враховує обидва ці підходи та спирається на підприємницькі мережі та мережеві інноваційні організації, такі як консорціуми, стратегічні альянси.

5. *Конкретизовано професійні вимоги до професіонала з інноваційної діяльності та його особистісно-психологічні компетенції.* Комплексність вимог до фахівця з інноваційної діяльності вже не зводиться до науково-аналітичних компетенцій. Сьогодні професіонал з інноваційної діяльності – це не тільки науковець і винахідник, але й підприємець, маркетолог, активний консультант та експерт, готовий до ризиків, орієнтований на успіх і не боїться невдач. У вимогах до такого фахівця чітко виокремлюється специфічний комплекс професійних та особистісно-психологічних компетенцій. Основу професійних компетенцій такого фахівця складають: здатність до прийняття швидких, але успішних рішень; володіння інструментарієм менеджменту (планування, організації тощо); здатність формувати і розвивати команду, а також успішний досвід делегування повноважень; базові знання з бізнесу та

специфіки галузі, у якій розробляється інновація; володіння навичками ефективної роботи з інформацією, включно зі створенням нового знання.

До актуальних особистісно-психологічних компетенцій професіонала з інновацій відносяться: гнучкість, адаптивність до змін – на фоні орієнтованості на визначені стратегічні цілі; особиста спрямованість на конкурентні досягнення та енергійність; висока самооцінка та міра впевненості у своїх рішеннях; креативність та висока мотивація на створення нового; високий ступінь готовності до ризику та стресостійкість; переконливість та здатність ефективно управляти командою. На відміну від професійних компетенцій, які передусім і розвиваються в процесі освіти, психологічні важко змінюються. Однак на фоні набуття нових професійних навичок система підготовки такого професіонала має бути спрямована на розвиток і цих компетенцій як більш загальних. У визначених переліках, понятійно розмитий образ професіонала з інноваційної діяльності набуває ознак фахівця з управління, що надалі відповідно може бути враховано в Державному класифікаторі професій України.

В основі сучасної підготовки професіоналів з інноваційної діяльності мають лежати такі базові принципи і підходи: принцип безперервної освіти; міждисциплінарний підхід; домінування проектного навчання над традиційною лекційно-семінарською системою; мережевість організації знань та освітніх структур; значна частка командної роботи під час навчання; гнучкість освітніх програм з орієнтацією на практичний досвід слухачів; розвинений компонент наставництва та індивідуального консультування (коучингу); залучення до викладання фахівців із прикладним досвідом провадження інноваційної діяльності; забезпечення психологічної підготовки випускника до постійних змін та трансформацій інноваційного процесу.

6. Здійснено експлікацію сучасного стану та особливостей систем підготовки фахівців з інновацій в Україні та за кордоном. Виявлено, що українська практика підготовки до інноваційної діяльності включає як програми бакалаврату, так і магістратури, рідше – курси підвищення кваліфікації. Це передусім освітні програми «Менеджмент інноваційної діяльності», «Управління інноваційною діяльністю», «Інтелектуальна власність», «Управління проектами». Переважно така підготовка зосереджена у навчальних закладах технічного або економічного спрямування, інші ж заклади є винятками, що не відповідає актуальній потребі в інноваціях в інформаційному суспільстві.

Як демонструє аналіз закордонного досвіду організації підготовки таких професіоналів, найбільш ефективною є освіта фахівців з управління інноваціями за програмами післядипломної освіти для тих студентів / слухачів, які вже мають практичний досвід роботи в конкретній галузі. Практика успішного навчання орієнтована на конкретні практичні кейси та їх вирішення з професійної точки зору. Закордонні програми підготовки побудовані за принципами бізнес-освіти та концептуально орієнтовані на розвиток у випускників культури інновацій, яка передбачає системне розуміння інтенсивного та цілісного застосування можливостей інновацій для тривалого

процвітання підприємства. Отже, в іноземному досвіді підготовки професіоналів з інновацій забезпечується світоглядна та культурна орієнтація на сам процес вироблення та впровадження інновацій як механізм підтримання успішності організації у XXI ст., на трансформування нововведень у довготривалі конкурентні переваги. Більшість програм бізнес-освіти європейських країн та США орієнтовані на людей із досвідом, які мотивовані роботою на пізнання закономірностей успішних інновацій відповідно до ідеології навчання-впродовж-життя, а найбільш поширені саме короткотермінові програми підвищення кваліфікації.

7. *На підставі дослідження досвіду співпраці університетів та підприємств обґрунтовано, що вона має вагомe прикладне значення для підготовки професіоналів з інноваційної діяльності.* Виходячи із того, що основною діяльністю значної частини сучасних підприємств є інноваційна діяльність, на їх прикладах варто навчати студентів технологій інноватики. Аргументовано тезу, що в Україні сьогодні зазначений вид співпраці має фрагментарний та формальний характер. Модель ефективної освітньої підготовки фахівців з інновацій має бути переформатована, інтегруючи до свого змісту спільне відпрацювання із підприємствами навчальних планів та програм підготовки; запрошення фахівців від підприємств для проведення занять; направлення студентів на практику чи стажування на ці підприємства для вивчення реальних прикладів інноваційної діяльності. Ознакою інновації є те, що вона уособлює щось, чого не було раніше, проте саме соціальний та ринковий запит на зазначену інновацію також є одним із ключових її показників. Саме консолідованість навчальних зусиль із потребами економіки постає чинником набуття студентами навичок та компетенцій, здатних поставати рушійною силою сучасного суспільного прогресу, гарантуючи їх затребуваність на ринку праці. Цей підхід водночас здатен уберегти університети в цілому від критики щодо їх невідповідності сучасним соціальним запитам та міцно вмонтувати їх у нову соціальну архітектуру інформаційного суспільства.

8. *Визначено стратегічні напрями розвитку вітчизняної системи підготовки професіоналів до інноваційної діяльності.* Йдеться про потребу освіти якісніше та гнучкіше адаптуватись до ринкових вимог; утвердити інноваційну культуру особистості як аксіологічний пріоритет освітньої моделі підготовки фахівців; здійснити оновлення когнітивних стратегій їх підготовки; забезпечити резонанс теорії підготовки професіоналів із безпосередньою практикою втілення інновацій. Ці стратегічні напрями перспективного розвитку системи підготовки фахівців конкретизуються у таких вимогах: підвищення адаптивності освітніх програм до потреб ринку; зміщення акцентів на магістерські або післядипломні програми з поширенням короткострокових програм; концептуальна переорієнтація освітніх програм на розвиток у слухачів інноваційної культури та конкурентно-орієнтованої свідомості; підвищення інтегративності підготовки спеціалістів, відповідно до чого підготовка менеджерів з інновацій набуває міждисциплінарного характеру; забезпечення гнучкості освітніх програм, що забезпечують підготовку менеджерів з

інновацій для роботи в умовах неоднозначності та невизначеності та розвивають творчі здібності студентів; посилення практичної орієнтованості підготовки менеджерів з інновацій в умовах ВНЗ з опорою на їх реальні робочі місця. Обґрунтовано, що можливість успішної реалізації зазначених напрямів залежить не стільки від наявності фінансових ресурсів та матеріально-технічної бази, скільки від світоглядної та міждисциплінарної кваліфікації викладачів, а також інноваційної культури навчального закладу.

9. *Концептуалізовано перспективну модель підготовки професіоналів з інноваційної діяльності з урахуванням компаративного аналізу вітчизняних моделей підготовки.* В основі моделі лежить система імперативів організації процесу підготовки у вищій освіті професіоналів з інноваційної діяльності, серед яких передусім наголошено на необхідності індивідуалізації навчання в межах консультаційної роботи; проблемна орієнтація змісту підготовки на приклади професійної діяльності конкретного слухача та конкретних підприємств; важливість залучення до процесу викладання не стільки академічного персоналу, скільки практиків із досвідом у впровадженні інноваційної діяльності; постійна співпраця з виробництвом та бізнесом у межах галузі, де працює слухач. Значено, що передумовою ефективною підготовки професіоналів є саме практичний досвід провадження інноваційної діяльності та базові компетенції з тієї професійної сфери, у якій він займається інноваціями.

Пропонована модель, з одного боку, наближує систему підготовки до провідних світових стандартів та ринкових вимог, а з іншого – вступає в протиріччя із вітчизняною академічною традицією та стратегічними орієнтирами сучасної вищої освіти. Пропонована модель демонструє наявні протиріччя в стратегіях розвитку сучасної вищої освіти в цілому, які рельєфно демонструє бінарна опозиція «традиція – інновація», а її реалізація розглядається в термінах перспективності за умов інтенсифікації модернізаційних процесів як безпосередньо в системі підготовки фахівців з інновацій, так і у вітчизняній системі вищої освіти в цілому. Водночас варто відштовхуватися від потреби раціонального поєднання традицій та інновацій, тому пропоноване оновлення системи підготовки є орієнтованим на збереження продуктивних можливостей наявної вітчизняної системи підготовки новаторів, проте із залученням прогресивного досвіду, попередньо обґрунтованого з використанням методологічних підходів філософії освіти.

Основні положення дисертаційного дослідження висвітлено в таких публікаціях автора:

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Терещенко М.М. Еволюція моделей інноваційного процесу як концептуальне підґрунтя вимог до професіонала з інноваційної діяльності / М.М. Терещенко // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / гол. ред. В.М. Вашкевич. – 2015. – Вип. 99 (8). – С. 217-222.

2. Терещенко М.М. Принципи підготовки професіоналів з інноваційної діяльності у провідних країнах світу: філософія і практика / М.М. Терещенко // Актуальні проблеми філософії та соціології. Науково-практичний журнал. – 2016. – Випуск 12. – С.120-123.

3. Терещенко М.М. Світоглядне бачення системи компетенцій сучасного професіонала з інноваційної діяльності / М.М. Терещенко // Науково-теоретичний часопис Мелітопольського державного педагогічного університету імені Б. Хмельницького / гол. ред. В. Молодиченко. – 2016. – № 1(8). – С. 106-110.

4. Терещенко М.М. Проблеми модернізації підготовки менеджерів з інновацій в контексті реформування системи освіти в Україні / М.М. Терещенко // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / гол. ред. В.М. Вашкевич. – 2016. – Вип. 115 (12). – С. 329-333.

Статті у закордонних наукових виданнях:

5. Терещенко М.М. Міжкультурна комунікація як джерело професійних компетенцій з інноваційної діяльності / М.М. Терещенко // Науковий журнал «Intercultural Communication». – Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie (Польща). – 2016. – № 1/1. – С. 8-21.

6. Tereshchenko M. Innovation strategy at the level of municipal government – the case of inclusive education / G. Nesterenko, M. Tereshchenko // Turystyka i Rozwoj Regionalny: Źródła przewagi konkurencyjnej w regionach / redakcja naukowa Ewa Jaska. – Wydawnictwo SGGW. – 2016. – № 5. – S. 85-93.

Інші публікації:

7. Терещенко М.М. Професійно-творчий потенціал майбутнього економіста / М.М. Терещенко // Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: зб. наук. праць звітно-наукової конференції викладачів університету за 2010 рік (Київ, 9-10 лютого 2011 р.) / укл. Г.І. Волинка, О.В. Уваркіна, О.П. Симоненко, О.П. Ємельянова. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – С.292-293.

8. Терещенко М.М. Умови формування професійно-творчого потенціалу фахівців-економістів в контексті Болонського процесу / М.М.Терещенко // Вища освіта України. Тематичний випуск VI Міжнародної науково-практичної конференції «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 24-26 листопада 2011 р.). – 2011. – додаток 2 до № 3, том VI (31). – С. 474-480.

9. Терещенко М.М. Інноваційна діяльність як предмет сучасних міждисциплінарних досліджень / М.М. Терещенко // Актуальные научные исследования в современном мире: материалы III Междунар. научн.-практ. инт.-конф. (Переяслав-Хмельницкий, 25-26 июля 2015 г.). – Переяслав-Хмельницкий, 2015. – Вып. 3, ч. 1 – С.120-124.

10. Терещенко М.Н. Концептуальные основы подготовки профессионалов по инновационной деятельности в системе образования взрослых / М.Н. Терещенко // Инновации. Образование. Энергоэффективность: материалы IX науч.-практ. конф. (Могилев, 8-9 окт. 2015 г.) / редкол.: Л.Ф. Янчук,

Т.В. Садченко, А.А. Ходоркина; под общ. ред. А.А. Лапко. – Минск: ГАЗ-ИНСТИТУТ, 2015. – С.54-55.

АНОТАЦІЇ

Терещенко М.М. Концептуальні основи підготовки професіоналів з інноваційної діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук зі спеціальності 09.00.10 – філософія освіти. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2017.

У роботі здійснено філософсько-освітнє обґрунтування концептуальних основ та систематизацію актуальних імперативів підготовки професіоналів з інноваційної діяльності. Дослідження актуалізовано потребою підготовки професіоналів з інноваційної діяльності в межах послідовної концепції, положення якої відповідають вимогам часу та забезпечать конкурентоспроможність фахівців на сучасному етапі розвитку суспільства.

Обґрунтовано категоріальний апарат дослідження концептуальних основ підготовки професіоналів з інноваційної діяльності, проаналізовано історичну генезу інновації як соціокультурного феномену та концептуалізовано проблемне поле підготовки професіоналів з інноваційної діяльності. Визначено евристичні методологічні підходи дослідження та специфічне місце інноваційних процесів у сучасній соціокультурній динаміці. Здійснено конкретизацію особистісно-психологічних компетенцій та професійних вимог до фахівця з інноваційної діяльності, а також концептуалізовано особливості сучасного стану підготовки фахівців з інновацій в Україні та провідних країнах.

Досліджено досвід співпраці університетів і підприємств та оцінені його можливості щодо забезпечення актуальності змісту освіти з управління інноваціями. На підставі цього здійснено футурологічну оцінку перспектив розвитку вітчизняних освітніх програм підготовки професіоналів з інноваційної діяльності та запропоновано авторську модель підготовки професіоналів з інноваційної діяльності на основі порівняльного аналізу наявних освітніх моделей українського освітнього простору.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, вища освіта, підготовка професіоналів з інноваційної діяльності, постіндустріальне суспільство, концептуальні основи.

Терещенко М.Н. Концептуальные основы подготовки профессионалов по инновационной деятельности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.10 – философия образования. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. - Киев, 2017.

В работе осуществлено философско-образовательное обоснование концептуальных основ и систематизацию актуальных императивов подготовки специалистов по инновационной деятельности. Исследование актуализировано необходимостью подготовки специалистов по инновационной деятельности в

рамках последовательной концепции, положения которой соответствуют требованиям времени и обеспечат конкурентоспособность таких специалистов на современном этапе развития общества. Высокий социальный этос инноваций выдвигает потребность в подготовке специалистов, способных осуществлять полный цикл управления инновационной деятельностью.

Обосновано категориальный аппарат исследования концептуальных основ подготовки специалистов по инновационной деятельности, а также проанализировано исторический генезис инновации как социокультурного феномена и концептуализировано проблемное поле подготовки специалистов по инновационной деятельности. Определены эвристические методологические подходы исследования и специфическое место инновационных процессов в современной социокультурной динамике. Осуществлена конкретизация личностно-психологических и профессиональных требований к специалисту по инновационной деятельности, а также концептуализированы особенности подготовки специалистов по инновациям в Украине и ведущих странах мира.

Автором исследован опыт сотрудничества университетов и предприятий, оценены его возможности по обеспечению актуальности содержания образования по управлению инновациями. На основании этого осуществлена футурологическая оценка перспектив развития отечественных образовательных программ подготовки специалистов по инновационной деятельности, а также разработана авторская модель подготовки специалистов по инновационной деятельности на основе сравнительного анализа существующих образовательных моделей украинского образовательного пространства. Акцентируется внимание на необходимости снятия противоречий бинарной оппозиции «традиция - инновация» в контексте модернизации образования путем рационального сочетания традиций и инноваций, с сохранением действенных подходов существующей системы подготовки, однако, с привлечением прогрессивного опыта, эффективность которого предварительно обоснована с использованием методологических подходов философии образования. Показано, что для обеспечения эффективности подготовки специалистов по инновациям, система образования должна качественно и гибко адаптироваться к рыночным потребностям; аксиологическим приоритетом должна стать инновационная культура личности; требуют обновления когнитивные стратегии подготовки специалистов; теория подготовки профессионалов должна резонировать с непосредственной практикой внедрения инноваций. Выявлено, что проблемное поле феномена подготовки специалистов по инновационной деятельности находится в состоянии кристаллизации: философско-образовательная рефлексия продемонстрировала, что к концу XX в. не существовало систем специальной подготовки к инновационной деятельности.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, высшее образование, подготовки профессионалов по инновационной деятельности, постиндустриальное общество, концептуальные основы.

Tereshchenko M.M. The conceptual bases of training of professionals on innovation activity. – Manuscript.

Thesis for the degree of Candidate in Philosophy, specialty 09.00.10 – Philosophy of Education. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2017.

The work carried out the philosophical and educational substantiation of the conceptual bases as well as systematization of topical imperatives of training of professionals on innovation activities. The research has been actualized by the need to train professionals on innovation within the framework of a consistent concept that meets the requirements of the time and will ensure the competitiveness of such specialists at the present stage of society's development.

The research substantiated the categorical apparatus for researching of the conceptual bases of training of professionals on innovation activity as well as the historical genesis of the origination of innovation as a socio-cultural phenomenon was analyzed at the problem field of training of professionals on innovation activity. Author succeeded in substantiating of the heuristic methodological approaches of research as well as determining the specific place of innovation processes in contemporary socio-cultural dynamics. The concretization of personality-psychological competencies and professional requirements for a specialist in innovation activity was performed, as well as the conceptualization of the peculiarities of the current state of training of innovations specialists in Ukraine and the leading countries of the world.

The author examines the experience of cooperation between universities and enterprises and evaluates one's ability to ensure the relevance of the content of education on innovation management. On this basis, it was possible to carry out a futurological assessment of the prospects for the development of national educational programs for the training of professionals in innovation activities, as well as to offer an author's model of training of professionals on innovation basing on comparative analysis of existing educational models of the Ukrainian educational space.

Key words: innovations, innovative activity, higher education, training of professionals on innovation activity, postindustrial society, conceptual foundations.

Підписано до друку 10.08.2017 р. Формат 60x84/16.
Папір офісний. Гарнітура Times New Roman.
Тир. 100 прим. Зам. № 237
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію ДК № 1101 від 29.10.2002. (044) 234-75-87
Віддруковано в друкарні Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова (044) 239-30-26